

poudarek na nujnosti vplivanja na agregatno povpraševanje, ki se je po krizi bistveno zmanjšalo in je zaviralo gospodarsko rast. Keynesianizem je bil dolga desetletja prevladujoča ekonomska doktrina v ZDA in Zahodni Evropi. Novejši teoretiki se bolj ali manj oddaljujejo od te doktrine, s čimer nas avtor seznanja v nadaljnjem prikazu.

Danes je nujnost državnega usmerjanja ekonomskih tokov sicer splošno sprejeta, obstajajo pa velike razlike med teoretiki in praktiki glede osrednjih področij državne regulative in dometa teh posegov.

Lah navaja predvsem štiri skupine ciljev ekonomske politike, ki so: 1. čimbolj učinkovita izraba proizvodnih faktorjev oziroma čim večji output gospodarstva; 2. čim večja zaposlenost prebivalcev države oziroma čim manjša nezaposlenost; 3. stabilna raven cen - zmerna inflacija; 4. doseganje ugodne menjave gospodarstva s tujino (str. 141).

Avtor v več poglavjih natančno razčlenjuje posamezne instrumente ekonomske politike in njihove možne učinke za gospodarstvo. Tako obravnava delovanje fiskalnega, monetarnega in dohodkovnega sistema. V okviru predstavitve teoretičnega prispevka J.M.Keynesa in njegove monetarne teorije podrobneje osvetljuje endogenost in eksogenost denarja, pri čemer se opira na svoje raziskovalno delo.

Analizira značilnosti poslovnih ciklusov in primerja različne teorije gospodarske rasti. Obravnava nezaposlenost, inflacijo in razdelitev dohodka ter osvetljuje njihove medsebojne povezave in vplive.

Med sodobnimi ekonomskimi teorijami posveča večjo pozornost monetarizmu, teoriji racionalnih pričakovanj in ekonomski ponudbe. S pomočjo obravnavanih teoretičnih konceptov opredeljuje prevladujoče usmeritve ekonomskih politik po 2. svetovni vojni, predvsem na primeru ZDA in Zahodne Evrope. Označuje jih prehod od prevladujočega keynesianizma v daljšem povojnem razdobju k ponovnemu oživljanju klasičnih načel v obliki ekonomike ponudbene strani (supply-side economics) in monetarizma v osemdesetih letih ter z njimi povezanega zmanjševanja državnih

posegov v gospodarstvo (reaganomika in thacherizem kot najznačilnejša primera).

Lah se ob koncu knjige osredotoči na poskus aplikacije svojih teoretičnih dognanj na konkretne razmere slovenskega gospodarstva, s poudarkom na razčlenitvi različnih ekonomskih politik in njihovega prepletanja. Teoretično analizo ilustrira tudi s statističnimi podatki o gibanju makroekonomskih kazalcev za razdobje po osamosvojitvi Slovenije. Gre za nadvse aktualno analizo, ki zajema bistvena vprašanja našega gospodarskega dogajanja in opozarja na možne omejitve ekonomskih politik pri njihovem udejanjanju v sedanjih konkretnih razmerah. Tako vzpostavlja organsko povezavo med teorijo in njenim praktičnim pomenom.

Alenka KRAŠOVEC

Knut Heidar in Ruud Koole (ur.)
Parliamentary Party Groups in European Democracies: Political Parties Behind Closed Doors
 Routledge/ECPR, 2000, 303 strani

Parlamentarna demokracija in politične institucije, ki se z njo največkrat povezujejo (parlamenti in stranke), so bile že velikokrat pod drobnogledom politologov, medtem ko tega ne moremo reči za osrednje akterje parlamentarne demokracije, za ene od delov političnih strank, ki praktično vsakodnevno delujejo v parlamentih - poslanske skupine parlamentarnih strank. Eno redkih politoloških raziskav tega fenomena predstavlja knjiga *Parliamentary Party Groups in European Democracies: Political Parties Behind Closed Doors*, ki sta jo uredila Knut Heidar in Ruud Koole. Poleg njenih uvodnih in zaključnih misli, ki so začrtale skupni okvir in terminologijo ter ponudile zaključno primerjavo razvoja, organizacije, delovanja in značilnosti poslanskih skupin ter njihovega odnosa do centralnih delov strank in vlad, je dvanajst avtorjev podrobneje predstavilo razvoj, organizacijo, delovanje in značilnosti poslanskih skupin v posameznih evropskih državah (v Nemčiji,

Veliki Britaniji, Franciji, Avstriji, Belgiji, na Nizozemskem, Švedskem, Finskem, Danskem ter v Češki republiki, Slovaški in Madžarski). Zaradi vedno pomembnejše vloge, ki je tako politično kot raziskovalno namenjena Evropskemu parlamentu, pa se eno od poglavij raziskovalno ukvarja tudi s poslanskimi skupinami, ki delujejo v njem.

Za vse poslanske skupine velja, da predstavljajo mehanizem za preoblikovanje pridobljenih volilnih mandatorov v konkretne javne politike. Vendar se organizacija, delovanje in značilnosti poslanskih skupin razlikujejo med posameznimi državami in tudi znotraj njih. Formalni položaj strank, poslanskih skupin, pravice in dolžnosti poslancev, volilni sistemi, ki so določeni v ustavah in drugih pravnih aktih ter finančna in kadrovska podpora poslanskim skupinam, so glavne določnice, ki vnašajo razlike med poslanske skupine različnih držav. Na drugi strani pa na njihovo organizacijo, delovanje in značilnosti ter s tem na razlikovanje med njimi znotraj posameznih držav, vplivajo tipi političnih strank, ki jih predstavljajo (kadrovske, množične, ljudske, kartelne), družbene, ekonomske in kulturne značilnosti njihovega volilnega telesa in zgodovina nastanka njihovih strank (razvojni model, ideologija, starost). Ta je namreč po Panebiancovem mnenju glavni in najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na organizacijske značilnosti strank, tudi na organizacijo, delovanje in značilnosti poslanskih skupin, še posebej pa na odnos med njimi in centralnimi deli strank.

Preden se podrobneje posvetimo poslanskim skupinam jih je potrebno opredeliti oz. določiti značilnosti, ki neko skupino poslancev opredelijo kot poslansko skupino. Urednika sta v uvodu predlagala, da bi termin poslanska skupina označeval organizirano skupino članov predstavniškega telesa, ki pripadajo isti politični stranki. Vendar je skozi prispevke avtorjev postalo jasno, da omenjena opredelitev ni dovolj natančna. Tako je na Slovaškem po volitvah leta 1994 sedem manjših strank zaradi praktičnih razlogov (pridobitve javnofinančnih subvencij) izoblikovalo eno večstrankarsko poslansko skupino. V Nemčiji predstavlja izjemo konzervativna

poslanska skupina CDU/CSU. Člani te poslanske skupine ne pripadajo isti stranki. Poslovnik nemškega parlamenta namreč omogoča, da člani ene poslanske skupine pripadajo različnim strankam, ki pa morajo imeti podobne politične cilje in zato ne tekmujejo med seboj v kateri od zveznih dežel. Tako imata CDU, ki v resnici deluje v vseh deželah, razen na Bavarskem, in CSU, ki je prisotna le na Bavarskem, vse od leta 1949 ustanovljeno enotno poslansko skupino. Izpostaviti je potrebno še poslanske oz. politične skupine v Evropskem parlamentu. V njem nekaj čez 100 nacionalnih strank ponavadi oblikuje do 8 političnih skupin. Nekatere od njih temeljijo na ideološki sorodnosti, medtem ko imajo druge predvsem "tehnični" značaj in malo skupnih ideoloških pogledov. Vendar lahko kot formalno ustanovljene nadnacionalne parlamentarne skupine pridobijo ugodnosti, ki pritičejo le skupinam s statusom poslanskih oz. političnih nadnacionalnih skupin. Tako bi v resnici morali poslanske skupine opredeliti kot organizirane skupine članov predstavniških teles, izvoljenih pod imenom iste stranke ali različnih strank, ki pa na volitvah medsebojno ne tekmujejo in ne ustanovijo skupine zgolj zaradi praktičnih ("tehničnih") razlogov.

Naslednje pomembno vprašanje o poslanskih skupinah se nanaša na začetke njihovega oblikovanja in delovanja. Lahko bi rekli, da je razvoj poslanskih skupin dejansko posledica razvoja parlamentarizma in splošne volilne pravice. Nekatere poslanske skupine (predvsem liberalnih in konzervativnih strank) so se razvile najprej relativno spontano v parlamentu kot akterke parlamentarne igre ter so pozneje bistveno vplivale na razvoj svojih strank tudi zunaj parlamenta, druge pa (predvsem socialističnih/socialdemokratskih strank) so se razvile kot posledica volilnega uspeha strank, ki so poslanske skupine ustanovile šele po vstopu v parlament.

Vsekakor pa imajo poslanske skupine v obravnavanih državah različen formalni položaj (sicer enoten znotraj ene države in to ne glede na specifični razvoj političnih strank in njihovih poslanskih skupin), ki lahko (ni pa nujno) odseva tudi njihovo

pomembnost v političnem življenju določene države. En ekstremni pol predstavlja Velika Britanija, ki nima pisane ustave, zaradi česar seveda tudi poslanske skupine v njej ne morejo biti omenjene in opredeljene. Vendar poslanske skupine niso omenjene niti v nobenem od parlamentarnih pravnih aktov. Kar pomeni, da v tej državi obstaja določen razkorak med politično realnostjo, saj stranke dejansko poznajo različne formalne parlamentarne organizacije, in formalno prisotnostjo poslanskih skupin. Za Dansko velja, da poslanske skupine v ustavi niso omenjene, vendar pa je njihov obstoj priznan s parlamentarnim poslovníkom in dejstvom, da so že od leta 1965 prejemnice javnofinancijskih subvencij. Nemčija pa predstavlja drugi ekstremni pol, saj je poslanskim skupinam namenjeno kar nekaj prostora v ustavi in tudi poslovníku Bundestaga.

Formalno priznanje obstoja poslanskih skupin in njihovih posebnih pravic je lahko po drugi strani dvorezen meč, kajti parlamentari so izvorno utemeljeni na politični legitimnosti posameznih poslancev. Nemška ustava npr. poudarja neodvisnost poslancev, vendar tudi privilegirano poslanskih skupin kot glavnih in najbolj legitimnih akterk. Tako v resnici prepušča ustavnemu sodišču, da odloči ob morebitnem konfliktu med obema členoma najvišjega pravnega akta. Ob tem se postavi vprašanje dejanske neodvisnosti poslancev od svojih poslanskih skupin. Nemška ustava ni nikakršna izjema, saj tudi ustave ostalih preučevanih držav vsebujejo določbe o neodvisnosti poslancev, o tem, da so ti pri odločanju zavezani le lastni vesti in niso podrejeni navodilom kogar koli, tudi navodilom svojih strank ne. Tako ostaja ideja neodvisnosti poslancev del ustavne in parlamentarne retorike, ki je bila združljiva s "predstrankarskim" obdobjem, v času prevlade strank v procesih selekcije kandidatov za volitve, na volitvah in v parlamentih, pa je predvsem utvara, ki ima v resničnem življenju malo podpore. Enega zanimivejših primerov (ne)odvisnosti poslancev smo našli na Slovaškem. Kandidati za poslance dolgo časa vladajočega Gibanja za demokratično Slovaško so morali pred

potrditvijo kandidatur na organih stranke podpisati datumsko nedoločeno izjavo o odstopu s položaja poslanca, t.i. blanco odstopno izjavo. Tako izjavo so voditelji stranke brez večjih zadržkov uporabili pri poslancu, za katerega so menili, da ni strankarsko discipliniran in, da ne deluje v skladu z navodili stranke in njene poslanske skupine. Le-ta je za svoj odstop s položaja poslanca izvedel, ko je želel vstopiti v parlament in sodelovati na njegovem plenarnem zasedanju, pa mu varnostniki tega niso dovolili, češ, da ni več član parlamenta. No, vse stranke in poslanske skupine pa le niso tako stroge. V nekaterih primerih, zlasti ob religioznih, etičnih in tudi regionalnih vprašanjih, svojim članom namreč dopuščajo kršenje strankarske discipline.

Kot smo omenili že na začetku so poslanske skupine organizirane skupine poslancev. To pomeni, da njihovo delovanje usmerjajo tudi pisana pravila - poslovníki poslanskih skupin. Poslovníki med drugim določajo načine oblikovanja odločitev, hierarhijo in specializacijo v poslanski skupini, pogostost srečanj in sestankov. Zlasti pri sestankih se v zadnjem času, ko postajajo poslanske skupine vedno pomembnejše akterke oblikovanja javnih politik, izpostavlja dejstvo, da se člani srečujejo za zaprtimi vrati in tako novinarjem preprečujejo dostop do sestankov, s čimer se izogibajo medijski pozornosti.

Na podlagi opravljenih in predstavljenih raziskav lahko rečemo, da se v strankah preučevanih držav vedno bolj izpostavlja težnja poslanskih skupin k večji neodvisnosti od centralnih delov strank. To težnjo je zaznati tudi pri socialističnih/socialdemokratskih strankah, ki so skozi zgodovino močno poudarjale, da mora legitimna strankarska moč počivati v centralnih delih strank. Enega glavnih vzvodov večanja neodvisnosti in tudi moči poslanskih skupin predstavljajo javnofinancijske subvencije, ki se nakazujejo neposredno poslanskim skupinam. Z njimi poslanske skupine pridobijo možnost zagotoviti si ostale lastne vire - kadrovske (za poslansko skupino nemške socialdemokratske stranke z 239 poslanci je leta 1991 delalo približno 2000 ljudi) in medijske. Predvsem strokovni

kadrovske viri poslanskim skupinam omogočajo hitro oblikovanje odločitev in konkretnih javnih politik v parlamentu. Pričakovana in včasih celo zahtevana hitrost odločanja v parlamentu velikokrat enostavno onemogoča sklic (naj)ožjih organov centralnih delov strank in oblikovanje njihovih odločitev, ki so ponavadi povezane z dolgoročnimi vidiki delovanja in usmeritev strank. Drugo dejstvo, ki ga urednika izpostavlja v zaključku in po njenem mnenju kaže na večanje neodvisnosti in moči poslanskih skupin, je vedno večja vključenost predstavnikov poslanskih skupin v najvišje organe strank. Ti formalno še vedno odločajo o programih, političnih usmeritvah in delovanju strank. Z večjo vključenostjo predstavnikov poslanskih skupin v najvišje organe strank naj bi poslanske skupine dobile možnost vplivanja na odločitve o najpomembnejših vidikih delovanja strank. Vendar pa je že Kopecky na primeru čeških strank ugotovil, da je ob velikem prekrivanju članstva v poslanskih skupinah in (naj)ožjih organih centralnih delov strank, težko ugotoviti, kdo vpliva na koga - poslanske skupine na (naj)ožje organe centralnih delov strank, ali obratno. Odgovor na omenjeno vprašanje je namreč odvisen predvsem od trenutne opredelitve vlog posameznikov, ki so člani obeh omenjenih delov strank. Heidar in Koole v zaključku ugotavljata, da se na splošno kaže težnja k razvoju t.i. parlamentarnih strankarskih kompleksov, za katere sta značilni visoki stopnji strankarske discipline (vsiljene ali spontane) in zunanjih organizacijskih virov, posledično pa oblikovanje poslanskih skupin kot neodvisnih teles, ki v procesu oblikovanja javnih politik pridobivajo vedno večjo moč (pri tem opozarjata, da mora biti omenjena težnja razumljena znotraj posebnih nacionalnih kontekstov).

Ravno vedno večja moč in pomembnost poslanskih skupin govori proti nekdanji zelo popularni tezi o zatonu političnih strank. Teza je sedaj do neke mere relevantna, če govorimo le o strankah na terenu ali o centralnih delih strank, ne pa tudi, če govorimo o poslanskih skupinah strank ali celo strankah kot celotah. Kar ne pomeni, da

poslanske skupine s tem razvojem niso bile prizadete. Zaradi izgube ali vsaj zmanjšanja predvsem posredovalne vloge centralnih delov strank so poslanske skupine soočene z dvojno nalogo: poleg svoje običajne vloge posredovanja med parlamentom in vlado morajo opravljati še posredovalno vlogo med državljani in državo. Zaradi dvojne vloge so poslanske skupine izpostavljene dodatnim pritiskom in kritikam. Tako so sedaj dežurni krivec tudi za poglabljanje razlik med širšo družbo in strankami ter zmanjševanje možnosti neodvisnega nadzora vlade. Vsekakor pa osrednejši, čeprav sila ranljiv položaj poslanskih skupin še poudarja interes za razkrivanje dogajanja, ki poteka za zaprtimi vrati parlamentarnih prostorov.

Za konec lahko rečemo, da knjiga ponuja relativno podroben pregled razvoja, organizacije, delovanja in značilnosti poslanskih skupin v posameznih državah. Tako v bistvu predstavlja pionirsko delo na področju raziskovanja poslanskih skupin, za katerega upamo, da bo spodbudil tudi nadaljnje raziskave. Posebno pohvalo si knjiga zasluži za natančno določitev osnovnega okvira raziskave, ki je omogočil dejansko primerjavo razvoja, organizacije, delovanja in značilnosti poslanskih skupin v izbranih evropskih državah.

Alenka ŠVAB

Ann Oakley

Gospodinja

Ljubljana 2000, založba *cf. (spremnna študija Tanja Rener)

(slovenski prevod knjige *Housewife*, 1974)

Ann Oakley je ugledna angleška sociologinja, ki se pojavlja med referencami tudi v znanem Oxfordskem sociološkem slovarju (*The Concise Oxford Dictionary of Sociology*). Danes je profesorica sociologije in socialne politike ter direktorica Social Science Unit na Institute of Education londonske univerze. S svojim raziskovalnim delom o spolni delitvi družinskega dela pa je postala visokoreferenčna avtorica že v